Finland ger

Foto: Marie Almers Atterhall, SCB.

Genom att undvika att långtidssjuka cirkulerar runt i systemen besparar man dessa onödigt lidande samtidigt som man bereder plats för de unga.

Sverige och Finland har haft olika strategier för att komma till rätta med långtidssjukskrivningarna. Medan man i Sverige försökt behålla den sjukskrivne så länge som möjligt i arbetskraften har man i Finland begränsat sjukskrivingsperiodens längd till 300 kalenderdagar. Långtidssjuka och äldre har fasats ut från arbetsmarknaden, bland annat för att ge plats åt de unga.

I både Sverige och Finland rådde lågkonjunktur under början av 1990-talet. Konjunkturnedgången var internationell men i dessa båda länder blev den mycket djupare än i många andra länder. Detta fick till följd att arbetslösheten rakade i höjden. I Finland förvärrades dessutom ekonomin av att handeln med det forna Sovjetunionen nästan helt försvann under några år i början av 1990-talet.

Från mitten av 1990-talet började arbetslösheten sjunka. Under perioden 2003–2005 ökade arbetslösheten åter i Sverige medan den fortsatte att minska i Finland. Bland de unga, 25 år och yngre, uppskattas nu arbetslösheten vara högre i Sverige än i Finland.

I FINLAND HAR MAN GIVIT PLATS åt de unga på arbetsmarknaden genom att fasa ut äldre och långtidssjuka ur arbetskraften. Syftet har också varit att undvika att långtidssjuka cirkulerar runt i systemen längre än nödvändigt.

Sjukskrivningsperioden har begränsats till 300 dagar. Rehabiliteringen påbörjas redan efte 60 dagars sjukfrånvaro och den kan vara antingen pedagogisk, medicinsk, yrkesinriktad eller social. En anställd som upplever att arbetsförmågan inte räcker till för de nuvarande arbetsuppgifterna kan efter samråd med företagshälsovården söka sig till så kallad ASLAK-rehabilitering. Det är en yrkesinriktad rehabilitering som finansieras av försäkringskassan och arbetsgivaren tillsammans.

DEN ANSTÄLLDE HAR OCKSÅ ett eget ansvar att upprätthålla arbetsförmågan. Detta

plats åt unga på arbetsmarknaden

stöds på olika sätt. Den så kallade rehabiliteringslagen ger förutsättningar för både förebyggande och efterhjälpande hälsoarbete bland annat genom att göra företagshälsovård obligatoriskt. Över 80 procent av de finska företagen är anslutna till företagshälsovården. Resterande företag är till stor del en- eller fåmansföretag.

Om man ändå inte klarar av att rehabilitera den anställde återstår att förtidspensionera till följd av nedsatt arbetsförmåga. Förtidspensionen är individuell och bestäms inte enbart av arbetsförmågan. Arbetsmarknadsskäl som påverkar den enskildes förmåga att byta yrkesbana inverkar också på pensionsbeslutet. Sådana skäl kan exempelvis vara ålder, förutsättningarna att få ett nytt arbete eller att utbildas till ett nytt yrke.

Finland och Sverige har haft sina respektive system länge. Det har lett till att Finland har tidiga pensionsavgångar i jämförelse med övriga nordiska länder. Andelen förvärvsarbetande i förhållande till hela befolkningen är bland annat därför lägre i Finland än i Sverige, vilket också gäller sjukfrånvaron.

FÖRUTOM ATT SJUKSKRIVNINGARNA inte får fortgå under längre tid än 300 kalenderdagar står den anställdes företag för en del av kostnaderna i samband med förtidspension eller sjukskrivning. I gengäld är arbetsgivaravgiften lägre i Finland än i Sverige

Hur stor del av kostnaderna som företaget får bära beror på antalet anställda samt de anställdas sjukfrånvaro och förtidspensioneringar. Ju större företag och ju högre risksiffror för ohälsa desto större del av kostnaderna får företaget ta.

Det ger incitament till att arbeta med förebyggande åtgärder och rehabilitering för att hålla nere företagets kostnader för förtidspensioner.

Det ekonomiska incitamentet som finansieringen av sjukfrånvaron och förtidspensionerna för med sig innebär också att finska företags verksamhetsuppföljning innehåller uppgifter om de anställdas hälsa, pensionsavgångar, sjukfrånvaro och orsakerna bakom detta.

FINLAND HAR LÄGRE sjukskrivningsnivåer än Sverige. Särskilt bland kvinnor är skillnaderna mellan länderna stora. Störst sjukfrånvaro i Finland har man inom livsmedelsindustrin som också i Sverige toppar sjukfrånvarostatistiken.

Det är dock svårt att hitta jämförbar statistik över sjukfrånvaron i de nordiska

FAKTA

Ålderspension

I Sverige är lagstadgad pensionsålder 65 år. Förtida pensionsuttag kan dock tas ut från 61 års ålder men då med reducerat belopp under hela pensionsperioden.

I Finland är lagstadgad pensionsålder 63–68 år. Reducerad pension kan tas ut för dem som fyllt 60 år. Man har också rätt att ta ut deltidspension från 58 års ålder. De som är 53,5 år eller äldre har rätt till förlängd arbetslöshetsersättning som vid fyllda 60 år övergår till arbetslöshetspension.

Sjukförsäkring

Sverige har en karensdag, därefter är ersättningen 80 procent av inkomstbortfallet upp till ett inkomsttak. Det finns ingen begränsning av hur lång tid man får vara sjukskriven. Arbetsgivaren betalar sjuklönen de första 14 dagarna därefter 15 procent av sjuklönen. Läkarintyg krävs från åttonde sjukdagen.

I Finland sjunker sjukersättningen med sjukperiodens längd. Om man har karensdag eller inte beror på hur länge man varit anställd. Ersättningen under de första 2 månaderna utgår med 100 procent av inkomsten. Nästföljande 4 månader är den 85 procent och efter 6 månader är den 70 procent. Arbetsgivaren betalar sjuklönen men får viss kompensation av staten, dock maximalt 52 veckor under en 2-årsperiod. Läkarintyg krävs från första sjukdagen.

Källa: NOSOSKO

Andel sysselsatta som är frånvarande från arbetet under minst en vecka på grund av sjukdom, 16–64 år

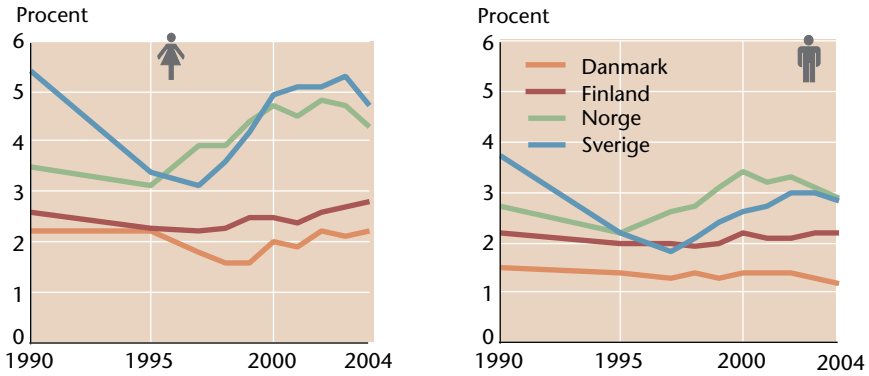

Anm. Uppgifterna har beräknats utifrån arbetskraftsundersökningarna.
Danmark har åldersbegränsningen 15–66 år.

Källa: Nordisk statistisk årsbok 2006.

Sjukfrånvaro som varar mer än en vecka är vanligare i Norge och Sverige än i de andra nordiska länderna. Island och Danmark har den lägsta sjukfrånvaron. Kvinnor har högre sjukfrånvaro än män i alla nordiska länder.

Andel pensionärer inklusive förtidspensionärer i olika åldersgrupper. År 2004

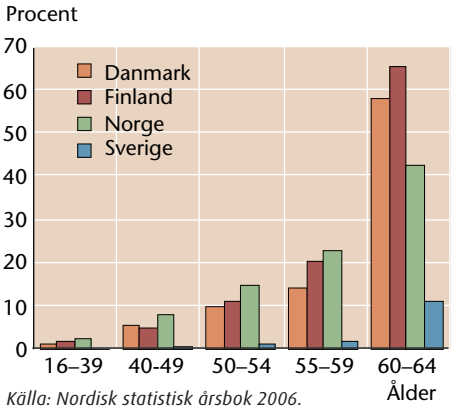

Källa: Nordisk statistisk årsbok 2006.

I alla nordiska länder har äldre rätt till pension. Därutöver finns det olika system som är avsedda att underlätta övergången till ålderspension för personer med helt eller delvis nedsatt arbetsförmåga.

länderna. Det beror på att regelsystemen är olika och frånvaron inte alltid redovisas centralt.

TROTS ATT DE NORDISKA LÄNDERNA ofta framhålls som en grupp länder som liknar varandra så finns en hel del som skiljer dem åt.

De ligger alla i täten när det gäller internationell konkurrenskraft. Det visar exempelvis Världsbankens senaste listning av världens mest konkurrenskraftiga länder. De har också höga värden i livskvalitetsmätningar, befolkningen har hög utbildningsnivå och det görs stora satsningar på forskning och utbildning. Befolkningen i de nordiska länderna förvärvsarbetar också i stor utsträckning, både vad gäller andelen som arbetar och hur mycket tid som arbetas.

Men sättet att hantera sjukfrånvaro och förtidspensioner skiljer sig åt mellan länderna. I Finland har starka strukturer byggts upp för att främja hälsan i arbetet. Forskning och utveckling stöds dels av en lagstiftning som ger legitimitet och kontinuitet, dels genom politiskt och finansiellt stöd. I Sverige saknas sådan lagstiftning som exempelvis skulle kunna garantera företagshälsovårdens starkare ställning eller rehabiliteringsarbetets nödvändighet.

I Sverige måste man också inse att alla inte kan rehabiliteras tillbaka till arbete och att man inte kan förtidspensionera enbart utifrån medicinska grunder. Det måste finnas bättre alternativ än arbetslöshet för de äldre långtidssjuka med låg arbetsförmåga och dåliga utsikter att klara av att nytt yrke.

Systemet som ska fånga upp dem som riskerar att slås ut ur arbetslivet måste fungera bättre. Hälsa är en viktig del av den svenska konkurrenskraften, därför har vi inte råd att behandla dessa frågor styvmoderligt.

Författare

Paula Liukkonen
är docent och arbetar på företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet.

tfn: 08-531 914 57
e-post: paula@paula-liukkonen.se

Lästips

Vogel J., Liukkonen P., **Förvärvsinkomster och bidrag i de nordiska länderna under 1990-talet**, SCB 2006.

Liukkonen P., **Hälsans mått – mätmetoder, ekonomi, slutsatser**, Talentum, Helsingfors 2006.

Kvinnor och män på den nordiska arbetsmarknaden

Andel arbetslösa i arbetskraften 15–74 år

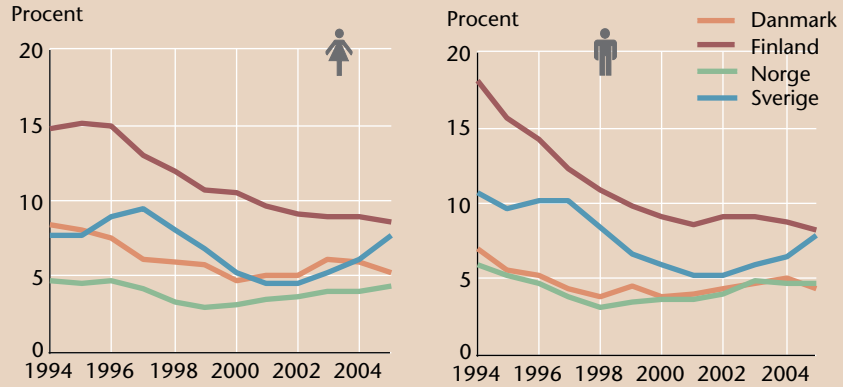

Anm. Tidsseriebrott p.g.a. ny mätmetod för Norge år 1995 samt för Sverige år 2005.

I Finland har arbetslösheten kontinuerligt minskat under 2000-talet. I Sverige har den ökat under en period. Ökningen år 2005 beror delvis på ny mätmetod.

Andel förvärvsarbetande av befolkningen 15–64 år

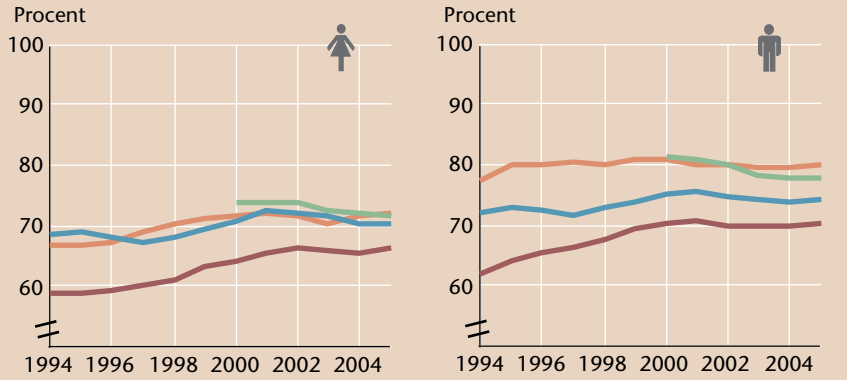

Danmark har hög förvärvsfrekvens, särskilt bland män. Bland kvinnor är andelen förvärvsarbetande nästan lika hög i Sverige som i Danmark men bland män är andelen ungefär 5 procentenheter högre. En ökning av förvärvsfrekvensen bland svenska män till den danska nivån skulle innebära 150 000 fler i arbete.

Offentliga utgifter för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Procent av BNP

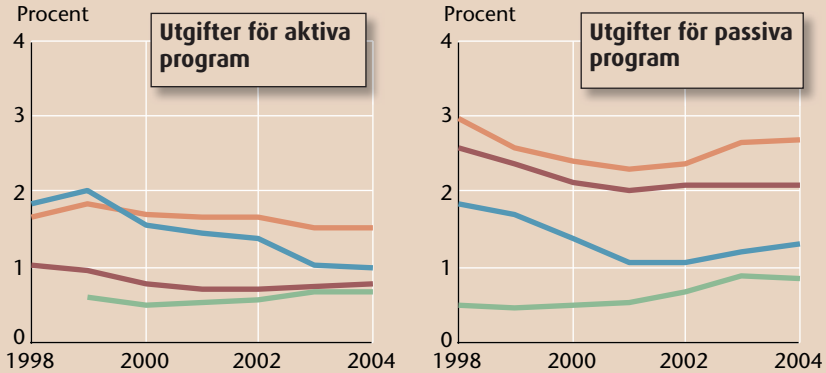

Aktiva program innefattar bl.a. utbildning, arbetsdelning, anställningsbidrag, lönebidrag och ersättningar som direkt avser att skapa nya arbeten och starta nya företag.

Passiva program innefattar bl.a. arbetslöshetsersättning och förtidspension.

Danmark har dubbelt så höga utgifter för arbetsmarknadspolitiska åtgärder som Sverige. I procent av BNP var Danmarks utgifter år 2004 cirka 4,2 procent för de aktiva och de passiva programmen. Motsvarande andel för Sverige var 2,3 procent.

Källa: Eurostat (för samtliga diagram).